

Van een nieuwe lente en nieuwe digitale verbindingen*

Ben Kokkeler

Digitalisering en sociale media zijn inmiddels sinds circa tien jaar een nieuwe realiteit. Veel jongeren kennen niet anders. Veel professionals in dienstverlenende bedrijven hebben hun werk en communicatie er volledig naar ingericht. Hoe anders is dat voor professionals in het veiligheidsdomein. En voor onderzoekers naar de impact van deze nieuwe technologische ontwikkeling.

De impact op sociale verbanden en op sociale veiligheid is nog nauwelijks te bevatten. Naast digitalisering in de vorm van datagestuurd werken zijn er sociale media. Sommige zijn al jaren onder ons, dat zouden we bijna vergeten, gegeven de steeds weer nieuwe verschijningsvormen en nieuwe escalatievormen, zoals nu actueel rond Facebook en Cambridge Analytics. Het gaat om escalaties op grote schaal, waarvan de impact lang nadreunt, bijvoorbeeld rond buitenlandse hackers op de Amerikaanse verkiezingen. Maar ook schrijnende voorbeelden op individuele schaal maken veel los, zoals recente zelfmoorden onder jongeren die – vaak onbedoeld – slachtoffer werden van het posten van naaktfoto's.

Wat zich aftekent is dat het gebruik van media, met name tv, razendsnel verschuift. In toenemende mate kijken mensen, oud en jong, wanneer het hen uitkomt. Over dit soort veranderingen zien we zeer uiteenlopende meningen onder onderzoekers, vakmensen en de pers. Voor professionals in het veiligheidsdomein is dit een nieuwe uitdaging. Het is niet alleen 'hip' om via bijvoorbeeld Instagram met jonge burgers te communiceren. Het is noodzaak. Zoals sommige politie-eenheden al stellen: we moeten daar zijn waar de burger is. Ook digitaal. Op het juiste moment, met de juiste boodschap en een luisterend oor.

Maar de media, met name de commerciële omroepen, laten zich niet onbetuigd. Ook zij proberen (jonge) kijkers te bereiken. Via eigen socialemediapresentaties en via hun tv-programma's. Daarin zoekt men regelmatig de grenzen op. Onlangs kwam een van de commerciële omroepen met juichberichten in aanloop naar een nationaal gamers-event in het weekend. Primetime uitgezonden tussen 6 en 8, het tijdstip waarop veel jonge gezinnen met hun kinderen nog even tv kijken. Wat was het goede nieuws? Sociale media maken het mogelijk dat jonge begaafde meiden op afstand gamers, veelal mannen, konden begeleiden tijdens het gamen, het leren van het spel. Leuk om te doen en nuttig om een centje bij te verdienen. Echt

* Dr. B.J.M. Kokkeler is lector Digitalisering en Veiligheid aan de Avans Hogeschool.

Hollands denk je dan. Mooi toch? Ja, er zitten zeker positieve elementen in zo'n bericht. Digitalisering maakt het mogelijk op afstand samen te werken, om met de veiligheid van fysieke afstand te daten, of gewoon om met leuke mensen in andere landen te gamen. Veel jongeren beleven hier veel plezier aan en niet zelden ontstaat er daardoor ook wat meer inzicht en soms begrip voor wat mensen in andere sociale situaties of zelfs in andere landen beweegt. Maar uiteraard zijn er minder fraaie aspecten van nieuwe, schijnbaar veilige contacten die nog niet voldoende voorspelbaar zijn.

Ik spreek veel en leer veel van een netwerk van jonge mensen, onder wie onze studenten, die weliswaar erg actief zijn op gebied van sociale media en gaming, maar daarover ook erg kritisch zijn. Ik sprak met hen over deze uitzending, we keken samen terug. Ze reageerden geschokt en namen me mee in wat je het next level van dit soort e-diensten voor gamers zou kunnen noemen. Er ontvouwde zich voor mijn ogen in rap tempo een reeks Amerikaanse live vlogs waar jonge meiden in gesprek zijn met gamers, en het gaandeweg de inhoud van de gesprekken richting intimiteit en seks gaat, al dan niet vergezeld van het strippen van kleding. De dollar cashbar linksboven in beeld vertelde me dat dit weinig meer van doen had met leuk bezig zijn en een centje bijverdienen ...

Niet fraai, zult u zeggen. Veel ernstiger is dat dit soort digitale sporen die jonge mensen nalaten, nog jarenlang na-ijlt. Niet alleen door hun eigen handelen, maar ook door dat van hun ouders op internet: veel ouders plaatsen van alles en nog wat op bijvoorbeeld Facebook. Uiteraard met de beste bedoelingen en gepaste trots. Kinderen die nu 16 of 18 worden, hebben al een openbaar toegankelijke digitale historie van vijf jaar of meer. De impact daarvan is niet te overzien. In het Verenigd Koninkrijk hebben wetenschappers van diverse universiteiten en disciplines de handen ineen geslagen in het Youth Justice Network. Vanuit een breed palet van disciplines worden actuele fenomenen bekeken en, met het inzicht in thema's en patronen in socialemediaberichten van de afgelopen jaren, gezocht naar verklarende modellen om te begrijpen wat er gebeurt. De begripsvorming hierover is nog in volle gang. De fenomenen die door deze wetenschappers en hun collega's elders in de wereld onder de loep worden genomen, zijn uiteenlopend, in reactie op de grote verscheidenheid van fenomenen op internet. Zo zijn er veel vormen van *cyber bullying*, waaronder naming and shaming onder jongeren. Jongeren worden daarvoor in het Verenigd Koninkrijk al op jonge leeftijd (vanaf 10 jaar) aansprakelijk gesteld. Dat klinkt als een straffe en daarmee effectieve maatregel. Nu we vijf jaar en langer bewegingen op internet kunnen analyseren, kunnen wetenschappers vaststellen of dat ook zo is. Is er inderdaad sprake van minder *cyber bullying* door jonge ouders nadat ze gestraft zijn, raken ze betrokken bij andere vormen van digitaal pesten is er sprake van een digi-sociaal waterbed-effect? Verplaatst deze sociale interactie zich naar de fysieke wereld?

Een ander fenomeen is het benutten van content op sociale media door de politie bij opsporingswerk. Het actuele sentiment bij veel mensen is dat dat moet kunnen. Je bepaalt toch zelf wat je wel en niet op sociale media publiceert? En ook juridisch lijkt het plausibel: je publiceert to all, dus ... Maar ja, wat als die publica-

tie vijf jaar geleden was, jij was toen 12, en je wordt er nu op aangepakt? Ook dit fenomeen, de proportionaliteit ervan op de korte termijn, maar de impact ervan voor betrokkenen op langere termijn, en de mogelijke de facto etnisch profileringsuitwerking ervan op langere termijn, trekken inmiddels de aandacht van onderzoekers die kijken naar de interactie tussen digitaal en sociaal. Een laatste voorbeeld dat zich richt op nieuwe verbindingen en nieuwe vraagstukken door sociale media, is de onmiddellijke opvolging van terroristische aanslagen op sociale media. De eerste casussen, de recente aanslagen in Brussel en Istanbul, worden uitgewerkt en geanalyseerd. Dit en vergelijkbaar onderzoek gaat belangrijke inzichten opleveren die de reeds bestaande strategieën en interventies om de impact van ontregelende illegale activiteiten te mitigeren zullen verbeteren.

Zo ontstaan er nieuwe openingen in het digi-sociale landschap om nieuwe verbindingen te leggen en de sociale veiligheid te vergroten. Nieuw terrein waarop professionals in de veiligheidszorg zich in toenemende mate met steun van hun organisaties een begaanbare weg banen. Nieuwe vormen van samenwerking met jongeren in surveillance is zo'n pad dat verkend wordt door de politie-eenheid Oost. Er wordt een scala van activiteiten ontplooid, waarbij interacties via sociale media een belangrijke motor vormen voor nieuwe vormen van fysieke ontmoetingen tussen jongeren en agenten. Naast de beoogde maatschappelijke impact is hierbij voor onderzoekers interessant dat het niet blijft bij een enkele kleinschalige pilot. Zo werd onlangs gedurende een werkdag en avond een digitale volgdiens verzorgd door 27 teams in geheel Gelderland en Overijssel. De politie staat niet alleen in dit soort verkenningen. Omroepen wijden er reportages aan en bieden via hun websites educatieve content aan, evenals grote internetproviders. Regionale kranten produceren in toenemende mate clips en uitzendingen, de grenzen tussen traditionele media en sociale media vervagen in rap tempo. Ook de politieke partijen die het nieuwe kabinet formeren hebben de urgentie van jeugd, sociale media en nieuwe sociale verbanden opgepakt, met vertrouwen in de toekomst.